

СТАНОВИЩЕ

От: доц. д-р Камен Петров ; УНСС – СОФИЯ;

Научна специалност: Народно стопанство (Геоикономика и регионално развитие)

Относно: Дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по „география на населението и селищата-регионално развитие“

Основание за представяне на рецензията: Участие в състава на научно жури по защита на дисертационен труд съгласно Заповед № 38-300/26.06.2019 г. на Ректора на СУ“Св.Кл. Охридски“-град София.

Автор на дисертационния труд: г-н **Борислав Стефанов Будинов**

Тема на дисертационния труд: „Формиране на демографското поведение на населението на Р. България в условията на преход и криза“

1. Информация за дисертанта

Докторант г-н Борислав Стефанов Будинов е завършил ОКС „бакалавър“ в СУ“Св.Кл. Охридски“ в специалност „Европеистика“ през 2011 г. След което в периода 2011-2012 г. се е обучавал в ОКС „Магистър“ в Университета Комплутенсе гр. Мадрид –Испания. В периода 2012-2013 придобива магистърска степен по специалността „Управление на фондове и програми на ЕС“ при Нов български университет.

Докторант Борислав Будинов се е обучавал по докторска програма към катедра „Регионално развитие“ на СУ „Св.Кл. Охридски“ по научна специалност „География на населението и селищата“ в периода 2015-2018г. Обучението е осъществено в редовна форма на обучение..

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

Изследователският интерес е насочен към демографските промени от началото на XXI век, характерни и за Европа, са свързани с ниски нива на раждаемост, засилени миграционни процеси, урбанизация, застаряване и негативни качествени промени в структурата и баланса на населението. Рецензираната разработка е актуална и значима както в теоретичен, така и в практически аспект, защото демографската ситуация на една територия се определя от множество икономически, политически, биологически и социални фактори, а от своя страна, тя влияе върху всички сфери на общественоекономическия живот.

Трудът е обем от 187 стр., от които 167 текст, литературни източници – 255 (133 на български), 32 фигури, 15 карти и 1 таблица. и приложения. Автора се е придържал към класическа схема на изложение – увод, три глави, заключение и приложения. Съставните части са добре балансирани като обем и съдържание.

От гледна точка на наложилата се социално-икономическа практика, темата е изключително актуална. Приемам изложените в дисертацията аргументи, че човешките ресурси имат решаващо значение за постигането на целите на социално-икономическото развитие на България и на практика, че липсва по-задълбочено и всеобхватно теоретико-практическо изследване по тези проблеми. Към това бих добавил още значението на

демографските изследвания за националната икономика и, на практика, малкото фокусирани анализи на факторите, формиращи демографските процеси в България.

Целта, задачите, обекта и предмета на изследване, както и изследователската теза са прецизно формулирани. Още от самото начало автора подчертава приложния характер на своето изследване, което по-нататък на някои места ограничава дълбочината на теоретичните обобщения. Въпреки, че демографската картина в България е отчайваща, все още е възможно да бъде подобрена ако се вземат адекватни мерки за решаването на основните проблеми на населението и това амбицира автора да си постави подобни цели и задачи.

Прилаганите изследователски методи съответстват на целта, задачите и обхвата на изследването свързани с неговата значимост да очертае демографските процеси в страната под влияние на съвместното действие на различни фактори и в извеждането на препоръки за преодоляването на демографската криза в България.

Използваната научна литература свидетелства за задълбочено и обстойно изследване на проблематиката. Списъкът включва общо 255 източници, от които 133 заглавия на български език и 122 на западни езици (основно английски език). Посочените заглавия са насочени към проблемите на изследването като някои от тях имат енциклопедичен и интердисциплинарен характер.

От научно-изследователска гледна точка настоящият дисертационен труд има интердисциплинарен характер, поради наложеното комбинирано използване на системния, сравнителния, аналитичния и синтетичния подходи. Обективната необходимост от научно обоснована и системно реализирана прагматична демографска политика в България е особено остра. Напълно съм съгласен с докторанта, че демографският срив изисква както наличието на стратегическа концепция, така и неотложни регионално диференцирани действия.

В заключение можем да оценим положително дисертационното изследване и да приемем неговата завършеност.

3. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

В съдържателно и в стилово отношение Борислав Будинов е представил един добре оформен труд, в който основните изисквания са спазени. Проучени са теоретико-методологичните постановки на демографското развитие. Изведени са тенденциите и са направени прерапоръки за подобряване на демографското развитие.

Първа глава на дисертационния труд анализира и систематизира основните теоретични аспекти на демографските процеси от гледна точка на историческо развитие, тенденции и перспектива за оценка на населението. Можем да отчетем, че теоретичната конструкция има своята добра основа и в значителна степен е съвсем логична за такъв тип изследване, в теоретичен аспект са разгледани въпроси, свързани с определяне същността развитието на населението и извеждането на основните демографски въпроси и проблеми.

Втора глава представя важна стъпка от изследователския план, защото тя е посветена на анализа на съвременните демографски тенденции в България. В тази посока мога да се съглася с автора, че „демографския профил на една страна е част от нейния облик, характер и поведение на световната икономическа, културна и политическа сцена“. Така във втора глава анализът има своята обосновааност и критичност като са изведени съществените проблеми на приетото от автора понятие „демографска криза“, което прилича от наложилата се демографска ситуация в страната аналогична за периода след 1989 г. редяща

спадове и бавно подобрене. Важен акцент във втора глава има и миграцията на населението. Направен опит за анализ на миграцията в нашата страна към други държави и отражението и върху социално-икономическото ни развитие. В анализа са изведени проблеми на демографския преход и са анализирани демографските прогнози.

В трета глава се апробира разработен сравнителен анализ на демографската ситуация в Европа. Мотивацията на автора да предложи този подход е, че процесите в Европа оказват особено влияние върху нашата демографска политика и най-вече като бъдещи тенденции за развитие. Допълнително той фокусира изследването си върху раждаемостта, която според него има симптоматичен характер за отделните държави. Той извежда, че демографския баланс в Европа се запълва от миграция от други континенти, което има своето отражение върху естественят прираст. Авторът аргументира, че естественят прираст е отрицателен в половината страни от ЕС въпреки миграцията, като общността е намаляла минимално с 0.4 промила през 2017 г. по данни на Евростат. Същевременно заради нетната миграция населението на ЕС се повишава с 2.1 промила и достига до 513 млн. Според автора през 2016 г. по данни на различни институции около 64 милиона мигранти са регистрирани в Европа, което съответства приблизително на 9% от общия брой население⁴⁰. В Западна и Източна Европа са заселени около 22 милиона мигранти (т.е. 11,9% и 7,5% от местното население), при което повече от 50% от запасите от мигранти от Източна Европа. Друг важен проблем, който е изведен е застаряването на населението. В дисертацията е представено сравнение на възрастовите структури и са направени съответните изводи и препоръки по отношение на представата на пирамидата на населението. Тези практически резултати за демографското развитие в Европа показват и контраста в развитието на отделните части и региони в Европа. Това е и основният проблем от презаселването на едни територии за сметка на други, а от там и движението на Европа на различни скорости. Затова според автора ключът е провеждането на ефективна демографска и социална политика.

Заклучението е опит да се изведат съответните резултати от изследването. Изследването на демографските тенденции и обстоятелства в обособения обхват предлага един съвременен модел за анализ и оценка на развитието на територията на регионално и локално ниво, който би могъл да намери своето приложение.

Релевантността на целта и задачите са безспорни. Безспорна е и актуалността и значимостта на дисертационния труд. В него са заложили усилията на дисертанта да излезе отвъд формалните изисквания за постигане на цели и да се пристъпи към концептуализиране на демографските проблеми и тяхното решаване. Разбира се изследването има своите проблемни аспекти, които в задоволителен порядък са решени. Като цяло приемам, че трудът има налични научни и научно-приложни резултати.

4. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Посочените от докторант Борислав Будинов постижения, имащи характер на научни приноси съответстват в достатъчна степен на основната теза в дисертационния труд. Те са ясно открити в дисертационния труд и реално отразяват основните постижения на докторанта в цялостното изследване. Може да се отчете и положителната закономерност за обхватния характер на работата положителните резултати, които са видими в настоящето дисертационно изследване. Изведените и доказаните приноси свидетелстват за изследователски резултати, постигнати в целия труд.

5. Оценка на публикациите по дисертацията

Представени са минималния брой публикации в съавторство. Публикацията отговаря на темата на дисертацията и информира в достатъчна степен за разбиранята и творческото развитие на автора. Направените публикации подпечат количествено и качествено също отговарят на изискванията за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ и заслужават положителна оценка.

6. Оценка на автореферата

Авторефератът е в обем от 42 страници като отразява прецизно, коректно и добросъвестно структурата и съдържанието на дисертационния труд. По мое убеждение дисертационният труд, авторефератът и самооценката на научните приноси на докторанта са негово лично дело и съответстват на общоприетите изисквания. Освен това те отговарят на действителните му постижения. В заключение може да обобщим, че автореферата отразява основните моменти от дисертацията и постигнатите резултати.

7. Критични бележки, препоръки и въпроси

Както към всяко човешко творение, към дисертационния труд могат да се отправят редица критични бележки. Най-вече по отношение на прагматичността на изследването и очертаването на неговата граничност за оценка на демографските явления. Защото, често демографският подход е призван не само да анализира, оценява и адаптира, но и да предлага букет от тенденции и решения, които да дават възможност на едно общество да генерира своите разбираня и подходи за решаване на тези остри проблеми. На практика имаме постиженията на автора, които имат по-скоро характер на препоръки и насоки за бъдещи изследвания. Както беше посочено в самото начало, още при формулиране на изследователския план автора се фокусираше най-вече върху обзорния характер и недостатъчно върху приложните аспекти на своето изследване. Това в голяма степен го ограничава както при теоретичния анализ, така и при практическия му подход. Считаю, че работата би спечелила от гледна точка на теоретичната си обосновааност, ако процесният подход беше приложен и в по явен вид.

8. Заключение

От анализа на разработката заключавам, че дисертационният труд притежава нужните научни и научно-приложни резултати с приносен характер и отговаря на изискванията на Закона за развитие на академичния състав в Република България и Правилника за неговото прилагане. Предлагам на научното жури да присъди на г-н **Борислав Стефанов Будинов** ОНС “доктор” за разработения труд на тема „Формиране на демографското поведение на населението на Р. България в условията на преход и криза“, представен за придобиване на научна степен "доктор", по научната специалност „География на населението и селищата“ в професионално направление 4.4 Науки за земята.

Гр.София.
15.08.2019 г.

Изготвил становището:
(доц.д-р Камен Петров)